

Presentació del primer volum del *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català* (Barcelona, juny de 2008). – El dia 10 de juny d'aquest any 2008 a les 17,30h es va celebrar a la Sala Prat de la Riba de l' Institut d'Estudis Catalans l'acte de presentació del *Petit Atlas Lingüístic del domini català* (PALDC). Com he volgut ressaltar amb l'ús del mot *celebrar* va ser una festa, un acte solemne, amb la participació del conseller d'Educació de la Generalitat de Catalunya, Ernest Maragall, del president de l'Institut d'Estudis Catalans, Salvador Giner, del president de la Secció Filològica, Joan Martí, de l'escriptor i membre de l'IEC, Jaume Cabré i del l'autor de l'obra, catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Joan Veny.

En el decurs de l'acte, els oradors van fer èmfasi en el valor d'aquesta obra, cadascun des de la perspectiva que els dóna el seu càrrec i el seu paper en la societat.

Ernest Maragall subratllava l'extraordinari interès del *Petit Atlas* com a eina de coneixement de la varietat geogràfica de la llengua, tant a l'ensenyament secundari com a l'universitari. Essent una obra on Joan Veny interpreta i comenta les dades de l'*Atlas lingüístic del domini català*, el *Petit Atlas* permet al lector entrar de manera didàctica i comprensible en l'entrellat de dades que forneix l'*Atlas Lingüístic del Domini Català*. El caràcter més divulgatiu del *Petit Atlas* el fa especialment útil als ensenyants de Batxillerat, als quals l'Institut d'Estudis Catalans farà arribar, a través del Departament d'Educació, un exemplar d'aquest primer volum.

Incrementa aquesta vàlua pedagògica la incorporació de la bibliografia necessària per a majors aprofundiments i una terminologia lingüística, que ajuda a la comprensió de tots els conceptes que s'hi manegen.

Salvador Giner relacionava els dos projectes de l'IEC i feia èmfasi en l'aportació que suposa el *Petit Atlas*, que anirà sortint en volums corresponents a cadascun dels de l'*ALDC*, i que, de la descripció que es fa en l'*ALDC*, passa a la interpretació (per a la qual Joan Veny recorre –i són les seves paraules–: «a la geografia (el relleu muntanyós esdevé frontera lingüística, les illes i àrees laterals tendeixen al conservadorisme: *cercadits*, *empegueir-se*), als esdeveniments de la història (petjades aragoneses, adstrats: *gemecar*), a l'antropologia (*padrastres*, *enemics*), a la complicitat dels parlars col·loquials amb l'estàndard (*dit index*), a la gramàtica històrica (*llombrígol*), a les meravelles de la semàntica (amb canvis com *embuder* 'quec' de *fer embuts*, pel soroll d'un líquid quan passa per l'embut comparat amb el parlar confús del tartamut, o la frondositat onomasiològica de certs conceptes (*braó*), a la història externa de la llengua (sardismes de l'alguerès, gallicismes del rossellonès, castellanismes), a la lingüística romànica (amb comparació de formes: 'rodadits' > occ. *roudaire*; 'voltadits': occ. *vòuto-ounglo*, fr. *tourniolle*)».

Joan Martí resseguia la metodologia científica dels atlas lingüístics i concretava la de l'*ALDC* després de donar compte de la gènesi d'aquest. Si l'*ALDC* forneix dades als investigadors amb les quals es poden elaborar hipòtesis i tesis sobre la realitat sincrònica i diacrònica de la llengua, el *Petit Atlas* és una obra de més repercussió, adreçada també a no especialistes que vulguin conèixer la variació de la llengua amb rigor i fiabilitat però ja amb una interpretació del dialectòleg consumat i del mestre que fa assequible el coneixement científic. I afirmava «Que es digui *Petit atlas* puc assegurar que és per motius exclusivament de quantitat en el nombre dels mapes i en algun tipus d'informació; de cap manera significa que sigui una peça menor».

Jaume Cabré destacava el gran encert de Veny de plantejar-se aquesta obra, que li permet de donar als estudiosos i al gran públic, un tast de la seva saviesa interpretativa. Les dades de l'*ALDC*, com les de tot atlas lingüístic, quedaran per a la posteritat (per als futurs estudis): però temim la sort que, en aquest cas, no caldrà esperar al futur, perquè en Veny ens n'ha fet una excel·lent bestreta.

També ponderava la riquesa patrimonial humana de la variació lingüística i de la variació dialectal i la importància de preservar-la.

Finalment, recollia els comentaris de professors d'arreu d'Europa elogiant aquesta obra i en ressaltava (i ho dic en paraules del mateix J. Cabré) «una constant, l'oxímoron», amb un parell d'exemples:

«El bell volum del Petit Atlas: obra monumental!»

«El grandiós Petit Atlas lingüístic.»

L'autor, Joan Veny, entrà en els detalls més tècnics dels antecedents, de la metodologia, de l'estructura de l'obra i dels comentaris, de les fonts d'informació i de la bibliografia.

Distingia els atlas descriptius, que ofereixen els materials en brut, ben classificats, que resten a disposició dels investigadors perquè després en facin les corresponents interpretacions, del *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*, amb unes característiques diferents («que es desprenen de la finalitat de l'obra: tot i la seva rigorosa base científica, és destinada sobretot a estudiants universitaris en el seu curs d'iniciació, alumnes de Batxillerat i dilectants de la llengua»): format més manejable (DIN A4) que els atlas grans; mapes seleccionats de l'*ALDC* segons el seu interès fonètic, morfològic, lèxic (de 179 mapes i 19 llistes s'han escollit 104 mapes); mapes no puntuals sinó areals, de síntesi, amb colors diferents per a cada àrea; cada mapa va introduït per un comentari lingüístic que aborda la història dels mots i justifica, quan és possible, les seves àrees i la seva distribució.

Els comentaris que acompanyen els mapes es refereixen a aspectes de fonètica i sobretot de lèxic. Aquest darrer resulta més atractiu pels factors socials, creatius, culturals, de contacte de llengües que entren en joc. En els comentaris sobre lèxic, l'etimologia hi juga un paper important així com la fonètica històrica que explica les fases evolutives d'un mot des del seu origen fins a la seva fase actual. I al costat de l'etimologia i el procés diacrònic de cada mot s'hi assaja una anàlisi de la motivació, és a dir, el mecanisme semàntic, a voltes el factor antropològic, que explica el canvi de significat.

Veny va il·lustrar el seu parlament amb una munió d'exemples i comentaris que van fer les delícies de l'auditori i que convidaven, de tan atractius com eren, a seguir fruint amb una lectura completa del *Petit Atlas*.

Un acte, doncs, que va alegrar i enriquir l'esperit dels filòlegs, lingüistes i públic que ens reunírem per a aquell esdeveniment, tant per la vivència compartida en aquella «cerimònia» com per la convicció que ens envaï que l'obra que es presentava constitueix, a més d'una aportació de primera línia a la lingüística catalana, un instrument pedagògic i identitari magnífic.